

bi hotel kaj takega izumiti, moral bi znati več nego čarati. Pri nas je glede strojev med kmetovalci še mnogo čudnih nazorov, zato hočemo prav na kratko nekaj opomniti. Velika večina naših kmetov je prepričana, da vsa kmetska dela in kar je ž njimi v zvezi, more razumeti le kmet, gospod pa da je preneumen, da bi to razumil. Ker se pa rabi v kmetijstvu mnogo strojev, zato je bilo dosti bolj prebranih kmetijskih rokodelcev, ki so hoteli fabriške stroje zboljšati, ali pa narediti, da jih bode lažje goniti. Zlasti so to poskušali z ročno mlatilnico. Ko bi ti ljudje vedeli, kaj je „delo“, nikdar bi ne bili tega izkušali, ker vedeli bi, da je to nemogoče. Da se kako „delo“ zvrši, rabimo kako silo, primeren čas in gotovo pot. Za vsako delo, ki je hočemo zvršiti, moramo toraj imeti silo, čas in pot. Ako pri eni reči kaj prihranimo, pa pri drugi izgubimo. Vzemimo vzgled: Ti popravljaš streho, 100 opek moraš znositi na streho. Vselej neseš 10 opek in porabiš za pot $\frac{1}{2}$ ure. Da vse „delo“ zvršiš, rabiš svojo silo ali moč, 10 četrti časa in pot moraš desetkrat premeriti. Hočeš li časa in poti prihraniti, vzemi namesto 10 opek vselej po 20. Delo bode eno in isto, t. j. znosil bodeš tudi 100 opek na streho, in sicer v 5 četrtih časa, in polovico manj pota bodeš potreboval, a zato bodeš moral še enkrat toliko sile ali moči porabiti. Z drugimi besedami: Prihranil si polovico časa in pota, zato si pa v polovici časa še enkrat toliko sile porabil. Tako je tudi z ročno mlatilnico. Da z mlatilnico na pr. omlatimo snop žita, moramo v ta namen porabiti gotovo silo, na pr. štiri mlatiče, kateri gonijo stroj, recimo eno minuto, in ki ob tem delu 30krat zavrte kolo. Recimo, da hočemo silo zmanjšati. Zato bomo naredili več kolo (oziroma vinto), in stroj se bode lažje gonil. Ker bode sedaj kolo večje, bomo ga res lažje gonili, a pot, katero imajo roke narediti ob vrtenji, bo večja, in zato ne bomo mogli kolesa v eni minuti 30krat zasukati, pa tudi ne snopa v tem času omlatiti. Pridobili smo torej pri sili, a izgubili pri potu in času, oziroma pri hitrosti. Pri mlatilnih strojih je pa tudi hitrost važna, kajti ako stroj ne gre dosti hitro, onda ne mlati ali vsaj ne pravilno. Tudi priprava, katero je izumil Lakota, ima razen napake, da je sploh napačno sestavljena, tudi to, da bi se o pravilni sestavi sicer sila prihranila, a pri hitrosti bi se pa izgubilo. Pa tudi to velja le v teoriji, v resnici je pa z Lakotovo napravo stroj še težje goniti nego brez nje, ker tu sodeluje še drgnenje, trenje itd., ki vse skupaj ovira pregibanje. Pri kmetijskih strojih je le do tega, koliko en stroj dela opravi in koliko to delo stoji, in ali se izplača stroj kupiti ali ne. O tem pa hočemo o priliki kaj več pisati.

Vprašanje 205. Prosim, naznanite mi v prihodnji številki „Novic“ grajščine, katere so kmetijski družbi znane na Avstro-Ogrskem. (J. G. v V.)

Odgovor: Ko bi ne bili vajeni „čudnih“ vprašanj, čudili bi se temu vprašanju, oziroma gospodu vprašalcu,

ki more kaj takega vprašati, oziroma zahtevati. Samo na Kranjskem nam je znanih nad 100 grajščin, katerih Vam tu ne moremo naznaniti, ker nam manka volje, časa in prostora in ker bi to nobenega izmed drugih čitateljev ne zanimalo. Ako hočete zvedeti vse avstrijske grajščine, oziroma naslove njih lastnikov, naročite si dotične adresne knjige, in dobili bode več tisoč naslovov.

Vprašanje 206. Mlada krava, katere prvo tele sem oddal pred 8 dnevi mesarju, ne pusti se sedaj mlesti, čeravno smo jo vadili, ko je imela še tele. Kaj naj ukrenem, da kravi odpravim to razvado? (T. Š. v O. na Štajarskem.)

Odgovor: Če je krava pustila teletu sesati in se sploh takrat, ko je imela še tele, dala za seske prijeti, je znamenje, da krava ne ovira molžnje toliko zaradi drgnevja po sescih, kolikor zaradi tega, ker hoče mleko ohraniti teletu, ki ste ga ji odstranili. To se pri mnogih kravah pripeti, zlasti pa pri mladih. Take krave se upokorijo, ako se jim med molžo ena sprednjih nog dvigne. Tudi trdijo, da postanejo krave mirne, ako se jim dene na križ precej nad repom mokra, mrzla ruta. Skusite oboje. Ako pripravite kravo, da se da nekaterikrat mirno mlesti vsled enega ali drugega sredstva, gotovo se kmalu odvadi brcanja med molžo.

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

195.

Kava v Egiptu in Carjemgradu. Neprijatelji kave. Kava v Indiji.

Ni trajalo dolgo, pa je od Adena dospela kava v Meko. Tu so se shajali božjepotniki z vseh krajev, pa so se s kavo upoznali, in njim na ljubo so odprli tu prve javne kavane. Božjepotniki so raznesli kavo sedaj po vsej Arabiji. Arabske kavane so začele koj s početka znamenito vzdigati društveno življenje. Tu so se sedaj začeli shajati igralci, da pri šahu kavo srebajo; tu so se našli prijatelji, da se v živahnem razgovoru zabavajo; le-sem so pritiskali ljudski pesniki in narodni pravljicarji, ker so vedeli, da hočejo prav tu dobiti največ zahvalnega ljudstva, katero hoče njihove pesni in pravljice rado poslušati.

Z Arabije je došla kava kmalu v Egipt. S početka šestnajstega stoletja nahajmo v Kaoiri že več kavan, a 1630. l. jih je bilo do 1000. Te kavane so postale šole modrosti, kakor so jih sami nazivali. V kavanah so se zbirali razni postopači, pri katerih so dobro grebli godci, pesniki, pravljicarji, čarobniki, plesači in njim enaki svet.

V prvej polovici šestnajstega stoletja so začeli kavo piti po mnogih mestih v Siriji, a zlasti v Damasku in Halebu. Leta 1534, za vladanja Solimana II., dospela je kava tudi v Carjigrad. Došla sta dva tujca, jeden z Damaska, jeden s Haleba, odprla sta dve kavani in uredila sijajno po zahtevah turške udobnosti. Bili sta to prvi kavani na evropskej zemlji. S početka so pohajali kavane samo odličnejši ljudje, duhovniki in učitelji, sodniki in zdravniki, in radi ozbiljnega razgovora, ki se je tu vodil, nazvali so jih šole modrosti.

Pitje kave je zadelo v mohamedanskem svetu dosta zgodaj ob hude neprijateljje. Prvo gibanje proti kavi se je dogodilo 1511. l. v Meki. Egipetski sultan je imenoval novega namestnika v Meki, ki kave nikdar ni videl. Ko je namestnik prišel v neko veliko mošejo, zelo se je razsrdil, ker je v jednom kotu našel derviše pri kavi. Izgnal jih je iz hrama božjega, potem pa sklical v zbor najučenejše bogoslovce, pravnike in uglednike, da se določi, ali vera dopušča kavo piti. V zboru je bila zelo živahna razprava, ker so tu sedeli hudi nasprotniki kakor tudi osebni ljubitelji kave. V hudem prepiru je spravil jeden nasprotnik kave celi zbor v smeh, ker mu je ušla beseda, da se je od kave prav tako opil, kakor od vina. „Aha, ti si tedaj vino pil!“ zakričali so protivniki, in namestnik je dal nesrečnika kar v zboru po podplatih nabrisati, ker se je proti koranu pregrešil. V zboru se niso mogli nikakor zjediniti, zato je poklical namestnik dva perzijska zdravnika, dva brata, da izrečeta svoje mnenje. Ona sta odločila, kajti izrekla sta, da kava zdravju škodi, in je toraj ne more niti vera dopuščati, da si niso bili vsi v zboru volje na to mnenje pristati. Namestnik je dal pa vendar vse kavane pozapreti, vso kavo spaliti in uničiti. Tudi je prepovedal kavo piti, in kdor bi ne slušal, zapretil mu je, da ga hoče sramotno na oslu skozi mesto voditi. Mej tem je poslal glasnika k sultanu v Kairo, da mu on sporoči, ali je pravo pogodil. Kmalu je dobil od sultana pismo, katero kratko in malo ni bilo laskavo, ker je v njem stalo: „Zdravnika v Meki, pa tudi sam namestnik so vsi vkup osli. Naši zdravniki in pismoznalci v Kahiri, ki dalje vidijo od vaših, trdijo, da je kava dovoljena in zdrava pijača, in da radi nje ne bode noben pravi prerokov sin raja zgrešil.“ Namestnika so začeli sedaj zasmehovati, a oba zdravnika je dal turški sultan Selim I. ubiti, ko je 1516. l. Kairo posedel. Tako je kava slavila novo zmago.

Leta 1525 so ustali v Kahiri znovega proti kavi, in 1534. l. je nastala v mestu prava vojska proti kavi. Neki prenapet človek je začel pridigovati proti kavi in dokazovati, kako je to bogomrzka pijača, in da bodo kavopivci na sodnji dan ustali črnejši od same kave. Ko so pobožni poslušalci prišli iz hrama božjega, bili so tako razjarjeni, da so se razleteli po kavanah, razbili posodje in pohištvo, goste pa pretepli. Vse mesto se je na to poburilo, in nastali sta dve stranki gotovi na ljuto klanje. Vrhovni sodnik je sklical vse pismoznalce,

in le ti so se soglasno izrekli, da je kava dovoljena in tudi koristna. Sodnik jih je na to sam pogostil s kavo, in tako je kava znovega zmago slavila.

V Carjemgradu je zadela kava tudi na neprijateljje. Duhovništvo se je jelo pritoževati, da svet rajše zahaja v kavane kakor v mošeje, in kedar je muftija izjavil, da se pitje kave ne zлага s koranom, pozaprl so vse kavane. No prišel je nov muftija, ki je kavo rad pil, in za njim so jo udarili dvor, duhovenstvo in ljudstvo, in kmalu so zopet bile kavanam vrata na stežaj odprta. Svet je z novega vrel v kavane, in v treznem razgovoru pogosto pretresel politiška vprašanja. Vlada je začela pisano gledati to početje, bala se je uporov in zarot, in zato je veliki vezir za vlade mladoletnega Mohameda IV. pozaprl vse kavane v samem mestu, samo v predmestjih jih je pustil. Pa tudi ta zabrana se ni obdržala. Ljudje so se bili že tako privadili kave, da so pozneje ženske izvojevale pravo, po katerem smejo zahtevati ločenje od moža, ako jim brani kavo piti.

Kava je pri mohamedanskih narodih postala pravi blagor. Radi hude in razdražljive naravi je imela zabrana vina dobre posledke, a gotovo se je ne bi tako ostro držali, da niso našli v kavi dobre zamene. Kava je tu prav res vino do celega zamenila. Arabski in turški pesniki so slavili v svojih pesnih kavo isto tako, kakor so v Evropi preslavljali vino. Kakor pri nas sprejemamo gosta s čašo vina, tako po vsem vzhodu podajajo milemu gostu čašico kave. Kavi se je tu povsodi pridružil še duhan, in Prizijanec veli, da je kava brez duhana tisto, kar je jed brez soli.

S srednje Azije je prešla kava dosta zgodaj tudi v Indijo. V onem času, ko v kulturnih zemljah evropskih niso kave še poznali, prevažali so jo že Holandezi z Arabije v Indijo. Tako se omenja, da so že 1642. l. Holandezi v Indijo prodali nad 40.000 *kg* kave. Kako je v tem času bila kava Evropejcu še nenavadna pijača, pričajo nam besede holandskega trgovca Wurfbeina, ki jo takole popisuje: „Cauwa je neka vrsta graha, kateri navadno raste samo po brežičkih okoli Moke. Ž njim se čez mero in vsak dan radi zdravja služijo ne samo v Turškeji, temveč po vsej Indiji. Ta grah na ognju ožgo, da je črn kot oglje, potem ga stolčejo in kuhajo, in od njega pijo tako vročo vodo, da še skoro kar vre.“

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Deželni zbori.

Deželni zbor goriški imel je dne 14. oktobra takoj prvo sejo in popoldne drugo. Deželni glavar grof Coronini otvori zborovanje s pozdravom do poslancev, omenja veselega ženitovanja v cesarski rodbini in sklepa z živijoklici na cesarja. Potem naznanja, da daruje v spomin poroke nadvojvodice Valerije svoje dohodke kot